

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Disputationes|| ROBERTI BELLAR-||MINI E SOCIETATE
IESV,|| DE CONTROVERSIIS CHRISTIANAE|| FIDEI,
ADVERSVS HVIVS TEM-||poris Hæreticos,||**

Tribus Tomis comprehensæ.||

De Sacramentis In Genere

Bellarmino, Roberto Francesco Romolo <Heiliger>

Ingolstadii, [1599]

VD16 B 1607

XXIV. Ex Scripturis, & Patribus probatur veritas Catholica de numero septenario Sacramentorum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-53925](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-53925)

bulo, determinatum fuisse, Confirmationem, & Extremam
unctionem esse ritus conferentes gratiam, atque adeo septem
Sacramenta recipienda esse. In quo Conciliabulo interfuisse
Theologos multos Wirtenbergenses, ac Lipsenses, & cum iis
Philippum Melanchthonem; ac tum primum coepisse hos;
molles Lutheranos appellari scribit Surius in sua hist. anni
XLVII. Vnde Matthias Illyricus in libro qui inscribitur, Ad-
hortatio Illyrici ad constantiam in agnita Iesu Christi religio-
ne, & Augustana Confessione; queritur, quod in Lipsensi In-
terim (sic enim appellatur) septem Papistarum Sacramenta
restituantur. Et præfatione septimæ Centuriæ, Hæsiarchas
appellare non dubitat principes mollium, seu pollicorum
Lutheranorum.

Ex his colligere licet P R I M O, miram fuisse inconstantiam
Lutheri, & Philippi præceptorum patrum Lutheranorum, id-
que in re grauissima. S E C V N D O, non posse apud aduersarios
veram Ecclesiam esse. Nam nota præcipua veræ Ecclesiæ apud
eos est consensus in doctrina Sacramentorum. Ita enim habet
Lutherus in libro de notis Ecclesiæ, & Confess. Augusta-
na, & Apolog. artic. 7. Ipsi autem ita conueniunt, vt ad-
huc non potuerint Sacramenta communi consensu enume-
rare. Quod si quisque eorum ad se solum trahat Ecclesi-
am, mirum, si non pudeat eum suæ paucitatis. Hinc etiam
T E R T I O colligitur, non posse diu durare eiusmodi hæreses.
Nam omne regnum in seipsum diuisum, desolabitur. Vnde
Lutherus ipse hoc annotauit in Psalm. 5. Nulli, inquit, *hæreti-
ci victi sunt vi, aut astu, sed mutua dissensione; nec aliter cum
eis pugnat Christus, quam misso inter eos spiritu vertiginis,
& dissensionis, sicut inter Sichimitas, Iud. 9. & inter Baby-
lonicæ turris operarios, Gen. ix. & in noua lege, inter Arianos,
Donatistas, & Pelagianos.* Hæc ille. Quod idem multò antè
scripsit Hilarius, lib. 7. de Trinitate.

CAPVT XXIV.

*Ex Scripturis, & Patribus probatur veritas Ca-
tholica de numero septenario Sacramentorum.*

VANTVM ad S E C V N D V M, sententia Catholico-
rum vna est, ac semper fuit, septem esse propriè di-
cta Sacramenta; quæ probanda est tripliciter. P R I -

T

M O,

mo, ex testimoniis Scripturæ, & Patrum, quæ quidem non numerant Sacramenta, tamen re ipsa omnia ista septem sacramenta vera, & propria esse restantur. **SECUNDO**, ex testimoniis aliis Conciliorum, & Doctorum, quæ præcisè numerum istum septenarium ponunt. **TERTIO**, rationibus congruentiis quibusdam.

Quantum ad **PRIMUM** genus testimoniorum, notanda sunt tria. **PRIMO**, non debere aduersarios petere, ut ostendamus in Scripturis, aut Patribus nomen septenarij numerum sacramentorum. Nam nec ipsi ostendere possunt nomen binarij, vel ternarij, vel quaternarij: Scriptura enim, & Patres non scripserunt Catechismum, ut modò facimus propter hæresium multitudinem, sed tantùm tradunt res ipsas variis in locis. Neque est hoc proprium Sacramentis, sed cõmune aliis multis rebus. Nam Scriptura refert Christi miracula, & nunquam numerat quot sint: tradit articulos fidei, & nusquam dicit quot sint. Apostoli postea ediderunt symbolum duodecim articuloꝝ certis de causis. Sic etiam ex Scriptura non potest sciri, quot sint libri Canonici: sed Concilia postea ediderunt Canonem, & certum numerum, quem ex traditione didicerant.

SECUNDO notandum, non debere etiam aduersarios petere, ut ostendamus in Scripturis nomen Sacramenti attributum Confessioni aut Ordinationi, & similibus. Nam non disputamus de nomine, sed de re: & nec ipsi ostendent hoc nomen tributum Baptismo, aut Eucharistiæ, sed soli Matrimonio, quod tamen ferè omnes hæretici negant esse verum sacramentum. Et contra inuenimus nomen Sacramenti in Scripturis tribui multis rebus, quæ omnium consensu non sunt Sacramenta, de qualibus nunc agimus; ut Ephes. 1. propositum vocandi Gentiles ad fidem, dicitur Sacramentum voluntatis Dei. Et 1. Timoth. 3. Sacramentum pietatis dicitur incarnatio Verbi. Et Apocal. 17. dicitur, Sacramentum mulieris, signum quoddam impressum in fronte mulieris, quæ Babiloniam representabat.

TERTIO notandum, id omninò sufficere, si ostendamus ex Scripturis, & Patribus definitionem Sacramenti conuenientibus non paucioribus, nec pluribus, quam septem. Licet autem non conueniamus in explicanda definitione Sacramenti

menti (vt supra fuse ostendimus lib. i. in secunda controuersia) tamen conuenimus in definitione quadam generali; nimirum quod Sacramenta sint ritus, seu signa externa, & sensibilia; quæ ex diuina institutione annexam habeant promissionem gratiæ iustificantis. His notatis accedamus ad probationem.

Quod Baptismus sit Sacramentum.

AC primùm de Baptismo nulla quæstio est. Est enim ritus expressus: *Lauacrum aquæ in verbo uitæ*, Ephes. 5. & institutio, ac mandatum, Ioan. 3. *Nisi quis renatus*. Et Marc. ult. *Baptizantes eos*. Et promissio gratiæ, Matth. ult. *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit*. Et Tit. 3. *Saluos nos fecit per lauacrum*. Idem docent omnes Patres supra citati in quæstione de effectu Sacramentorum.

Quod Eucharistia sit Sacramentum.

DE Eucharistia etiam nulla quæstio est; habetur enim ritus, Matth. 26. & 1. Cor. 11. *Acceptit panem, gratias agens, fregit, &c.* Et institutio, ac mandatum ibidem: *Hoc facite*. Et Ioan. 6. *Nisi manducaueritis, &c.* Et promissio gratiæ, Ioan. 6. *Qui manducat hunc panem, uiuet in æternum*. Idem etiam Patres docent; Augustinus epistola 118. cap. 1. ubi cum dixisset, Christum instituisse Sacramenta numero paucissima, significatione præstantissima, obseruatione facillima, ponit loco exempli Baptismum, & Eucharistiam.

Quod Confirmatio sit Sacramentum.

DE Confirmatione habemus ritum externum, manuum impositionem, Actor. 8. & 19. Habemus effectum gratiæ ibidem. Nam per manus Apostolorum dabatur Spiritus sanctus. eadem phrasi qua dictum est, Tit. 3. de Baptismo: *Per lauacrum regenerationis saluos nos fecit*. Institutio, & mandatum non habetur expressè in Scriptura; tamen colligitur euidenter ex locis citatis. Nunquam enim Apostoli ita confidenter, & ordinariè imposuissent manus ad gratiam Spiritus sancti comunicandam, nisi Dominus id præcepisset. Non enim ignorabant non posse ullum hominem instituere ceremoniam, ad quam sequeretur gratia Spiritus sancti. Nam etiam

Kemnitius in 2. parte Examiniis, pag. 13. & Apologia Confessionis Augustanæ, art. 13. & Calvinus lib. 4. Instit. cap. 19. §. 1. affirmant; non posse vllum hominem efficere, vt externum symbolum contineat certam promissionem gratiæ. Proinde oportet vel Apostolos fuisse temerarios, quod nemo dicere vel habuisse Christi mandatum. Fuisse autem caeremoniam illam ordinariam, & necessariam, & non satis fuisse orare Deum pro aduentu Spiritus sancti, ex eo colligitur, quod Apostoli primarij Petrus, & Ioannes tantum laboris, & itineris suscepunt, vt irent ex Hierosolyma in Samariam, ad impositas manus iis, quos Philippus Diaconus baptizauerat. Nam orare poterant pro illis manentes Hierosolymæ.

Est autem NOTANDUM, impositionem manuum coniunctam fuisse cum vnctione & signo crucis: simul enim habentur dum crucis signum Chrismate pingitur in fronte confite mandorum, idque ministerio manus Episcopalis. Vnde DIONYSIVS libro de Ecclesiastica Hierarch. cap. 2. part. 3. & cap. 4. part. 3. meminit apertè Chrismatis in hoc Sacramento. TERTULLIANVS libro de resurrectione carnis, vbi ponit Confirmationem in eodem ordine: cum Baptismo, & Eucharistia: *Caro abluitur, inquit, vt anima emaculetur; ungitur, vt anima consecretur, &c.* Et de præscript. hæreticorum, docens diabolum imitari Sacramenta Christiana, ponit exemplum in his duobus: *Tingit, inquit, & ipse quosdam vnique credentes, & fideles suos; signat illic in fronte milites suos.* Et in libro de Baptismo: *De hinc, inquit, manus imponitur per benedictionem, prouocans, & inuitans Spiritum sanctum.* Vbi vides Tertullianum antiquissimum auctorem omnia tria ponere, vnctionem, signum crucis in fronte, & manus impositionem.

Item CYPRIANVS lib. 1. epist. 12. & lib. 2. epist. 1. modò vocat vnctionem modò manus impositionem, & præterea vocat apertè Sacramentum. Nam sic ait lib. 2. epist. 1. de Baptismo, & Confirmatione loquens: *Tunc plenè sanctificari, & esse Filij Dei possunt, si Sacramento vtroque nascantur.*

GUSTINVS lib. 2. contra literas Petiliani, cap. 104. Sacramentum, inquit, *Chrismatis in genere visibilium signaculorum sacrosanctum est, sicut ipse Baptismus.*

De Pœnitentiâ.

I Ioan. 20. Quorum remisertis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt. Hic habemus PRIMORITUM, nimirum externum, & iudiciale absoluionem, quæ est signum interioris, quæ fit à Deo per verbû externum, tanquam instrumentum. SECUNDO habemus promissionem gratiæ: Remittuntur eis. TERTIO habemus mandatum ibidem: Sicut misit me Pater, & ego mitto vos. Vnde Apostolus, 2. Cor. 5. Deus, inquit, dedit nobis ministerium reconciliationis. Et infra: Pro Christo legatione fungimur.

AMBROSIVS libro 1. de Pœnitentiâ, cap. 7. Quid interest, utrum per Pœnitentiâ, an per lauacrum hoc ius sibi datum Sacerdotes vendicent? unum in utroque ministerium est. Sed dices, quia in lauacro operatur mysteriorum gratia. Quid in Pœnitentiâ? nõnne Dei nomen operatur?

CYRILLVS lib. 12. in Ioan. cap. 56. comparat reconciliationem pœnitentium cum Baptismo.

AVGVSTINVS libro 5. de Baptismo, cap. 20. numerat cum Baptismo, Eucharistia, & Confirmatione, etiam Reconciliationem, per manus impositionem, & in Psal. 146. in illud: Qui alligat contritiones eorum, disertis verbis Sacramentum, appellat reconciliationem pœnitentium: Quæ sunt, inquit, ista alligamenta? temporalia Sacramenta. Alligamenta medicinalia sunt contritionis nostræ, Sacramenta interim temporalia, quibus habemus consolationem. Et infra: Hæc Sacramenta esse dicit Eucharistiam, & manus impositionem Præpositi in Pœnitentiâ, quæ in cœlo non erunt.

De Extrema vnctione.

I Acobi 5. habemus ritum: Orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini. Item promissionem: Et alleviabit eum Dominus. & si in peccatis fuerit, dimittentur ei. Denique mandatum colligitur euidenter ex eo, quod Apostolus non auderet ita absolute promittere tantum effectum, nisi à Domino id accepisset, ut supra ostendimus etiam testimonio Apologiæ, Caluini & Kemnitij

Ex Patribus, INNOCENTIUS I. in epist. ad Decentium, cap. 8. loquens de oleo sancto infirmorum: Pœnitentibus, T 3 inquit,

inquit, istud infundi non potest, quia genus est Sacramentum. Nam quibus reliqua Sacramenta negantur, quomodo etiam genus putatur posse concedi?

BERNARDVS in vita S. Malachiae, scribit eum vocari ut foeminam morituram inungeret, sed dum differret videri illam expirasse; Malachiam autem vehementer doluisse, et sine gratia Sacramenti huius obiisset; itaque tam diu oravit ac fleuisse, donec eam a mortuis reuocauit, & tum deum eam vnxisse, & eam omnino conualuisse: *Vnxit eam, inquit, sciens in hoc Sacramento remitti peccata.*

De ordinis Sacramento.

Habemus ritum externum, manus impositionem, 1. Tim. 4. Item promissionem gratiae ibidem: *Noli negligere gratiam, quae in te est, quae data est tibi per prophetiam, cum impositione manuum presbyteri.* Et 2. Timoth. 1. *Admonens ut resuscites gratiam Dei, quae est in te per impositionem manuum mearum.* Denique institutio, & mandatum, Ephes. *Ipsa dedit quosdam quidem Apostolos, alios Euangelistas, Pastores, & Doctores, &c.* Et praeterea, vnde sciebat Apostolus datam esse Timotheo gratiam per impositionem manuum, si a Deo non didicerat, eo signo conferri gratiam?

AVGVSTINVS lib. 2. contra epistolam Parmeniani, cap. 1. loquens de Baptismo, & Ordinatione: *Vtrumque, inquit, sacramentum est, & quadam consecratione vtrumque datur, illud cum baptizatur, istud cum ordinatur.* Itaque Catholica Ecclesia, vtrumque non licet reiterare. Similiter bet lib. 1. de Baptismo, cap. 1.

De Matrimonio.

Habemus nomen ipsum Sacramenti, Ephes. 5. *Sacramentum hoc magnum est.* Item ritum externum, id est contractum visibilem inter virum, & foeminam: de hoc enim Apostolus dicit, quod sit magnum Sacramentum, vt exponit Chrysostomus, & Hieronymus in hunc locum, qui etiam Nazianzenum citat, & omnes alij. Habemus etiam institutionem diuinam, Matth. 19. *Quod Deus coniunxit, homo non separet.* Denique gratiam annexam colligimus ex hoc ipso loco Pauli. Nam coniunctio viri, & foeminae, significat coniunctio-

iunctionem Christi cum Ecclesia. Illa autem coniunctio duplex est; vna per naturæ conformitatem, quæ facta est in incarnatione, & hæc Christum coniungit non solum cum Ecclesia, sed etiam cum toto genere humano: altera est per gratiam, & charitatem, & hæc est cum sola Ecclesia; & ratione huius dicitur Christus sponsus, & Ecclesia sponsa, iuxta illud, 2. Corinth. 10; *Despondi vos uni viro virginem castam exhibere Christo*. Igitur Matrimonium viri, & scemina, vt possit significare vtramque vnionem Christi cum Ecclesia oportet vt non solum sit inter coniuges vnio quædam naturalis, & carnalis, qualis etiam inter Gentiles reperitur, sed etiam vnio spiritualis ex gratia, & charitate proueniens. Proinde Sacramentum hoc gratiam istam confert, vt significatio sit perfecta. Quare Paulus Ephes. 5. sæpe monet viros, vt diligant vxores, sicut Christus Ecclesiam, & sceminas monet, vt viris subiectæ sint, sicut Ecclesia subiecta est Christo: & rationem reddit, quia hæc eorum coniunctio, Sacramentum est Christi, & Ecclesiæ.

Iam ex Patribus, AUGUSTINVS passim hoc docet, lib. de bono coniugali, cap. 18. *In nostrorum, inquit, nuptiu plus valet sanctitas Sacramenti, quam secunditas uteri*. Et cap. 24. *Bonum nuptiarum per omnes gentes, & omnes homines in causa generandi est, & in fide castitatu: quod autem ad populum Dei attinet, etiam in sanctitate Sacramenti, per quam nefas est etiam intercedente repudio alteri nubere*. Atque hæc hoc loco sufficiant: nam in disputatione de singulis Sacramentis plura adferemus.

Lotionem pedum non esse Sacramentum.

Nunc superest demonstrare, non esse plura Sacramenta, quam septem prædicta. Et quidem multa dicuntur a veteribus Sacramenta, præter ista septem. Nam Alexander I. Papi in epist. 1. vocat aquam benedictam Sacramentum. Augustinus lib. 19. contra Faustū, cap. 14. & in Psal. 141. signum crucis vocat Sacramentum, & in Psal. 65. ac lib. 4. de symbolo, cap. 1. vocat Sacramenta cæremonias, quæ fiunt ante Baptismum, vt exorcismos, & similia, & lib. 2. de peccatorum meritis, & remiss. cap. 26. vocat Sacramentum panem quendam benedictum, qui dabatur Catechumenis. Deniq; Ambrosius lib. 1. de

Sacramentis, cap. 1. & Cyprianus in serm. de ablutione pedum & Bernardus in serm. de cœna Domini contendunt ablu-
nem pedum, quam Dominus instituit, Ioan. 13. Sacramentum
esse. SED ex his omnibus nihil est, quod habeat difficultatem
præter vltimum. Nam IN PRIMIS nec aqua benedicta, ne
signum crucis, nec panis benedictus, nec exorcismi, & alie
remonie Baptismum præcedentes in Scripturis inveniuntur
proinde non possunt aduersarij ea pro Sacramentis habere
DEINDE illa omnia dantur etiam ante Baptismum, vt e-
dem locis Augustini constat; At Baptismus omnium confes-
sio est, omnium Sacramentorum primum, & quasi ianua. De
QUE nihil eorum habet promissionem gratiæ gratum facer-
tis; neque constat an a Christo instituta sint, an ab Apostolis
cùm tamen vera Sacramenta à solo Christo institui potuerunt.

De lotionem pedum videtur maior difficultas. Nam habet
mus Ioan. 13. ritum externum, ipsam pedum lotionem, non
promissionem gratiæ: *Si non lauero te, non habebis partem
mecum.* Item mandatum Dei: *Exemplum dedi vobis. Item
Et vos debetis alter alterius lauare pedes* Item esse mysterium
inducant illa verba: *Quod ego facio tu nescis modo, scies autem
postea.* Denique testimonia illa Patrum, Ambrosij, Cypri-
ani, Bernardi; cuius testimoniũ adducit Kemnitiuſ, pag. 14. et
probandum, Sacramenta esse plura, quam septem, si testi-
moniis Patrum standum sit.

RESPONDEO tamen, lotionem illam pedum, nihil ha-
buisse commune cum Sacramentis propriè dictis, & solam
posse dici Sacramentum largo modo, quemadmodum Sacra-
menta dicuntur omnia, quæ mysticum sensum habent, & fi-
guræ sunt, ac typi aliarum rerum. Nam fuit reuera lotionem
signum Christi humilitatis, & charitatis. Item fuit signum pe-
nitentiæ, qua debent homines ad Eucharistiam accedere: sed
enim immediatè ante Eucharistiæ institutionem Christus
hoc fecit. Denique fuit etiam signum, & figura quædam pur-
gationis, quam eramus habituri per Christi passionem, vt Cy-
rillus hoc loco exponit.

Non fuisse autem Sacramentum propriè dictum, patet
PRIMO, quia non habemus promissionem gratiæ iustifican-
tis; illud enim: *Nisi lauero te, non habebis partem mecum.* ad
literam non promittit gratiam, sed minatur penam obia-
ob.

obedientiam, vt exponunt hoc loco Chrylostomus, & Cyrillus, & Basilius lib. 1. de Baptismo, cap. 2. Si enim Petrus obstinatè recusasset illam lotionem, perisset in æternū: non quia illi deerat lotio pedum, sed quia peccauerat contra Christum, & deerat illi obedientia. Mystice tamen significare potest, vt exponit hoc loco Augustinus, etiam iustos indigere, vt Christus eos quotidie lauet a peccatis venialibus, quæ sunt veluti fordes, quæ pedibus adhærent ob humanam conuersationem. Sed hoc non sufficit ad Sacramentum efficiendum, quia hîc agitur de lotionem peccatorum venialium, quæ non eget noua gratia gratum faciente. Vnde Dominus ait: *Qui lotus est, non eget, nisi vt pedes lauet, sed est mundus totus*, id est, mundus est simpliciter, & absolutè, cum sit iustus: tamē adhuc eget lotionem a peccatis venialibus. Et præterea non habemus ex hoc loco ipsam lotionem pedum reipta tollere peccata venialia, alioqui deberemus quotidie lauare pedes: sed solum lotionem illam vnā, qua Dominus pedes lauit discipulorum fuisse figuram internæ lotionis, quam accipimus a Christo. Non igitur ipsa pedum lotio est Sacramentum propriè dictum.

SECUNDO, non habemus mandatum, seu institutionem huius ritus frequentandi, quod requiritur in omni Sacramento: alioqui peccarent ferè omnes homines, qui non vtuntur ista cæremonia. Et licet fuerit hæc cæremonia vsitata olim in quibusdam Ecclesiis statim post Baptismum, tamen non fuit vnquam ab omnibus recepta, nec ab ipsa Romana Ecclesia, vt testatur Ambrosius loco citato. Neque obstat illud mandatum: *Exemplum dedi vobis*. Item: *Et vos debetis alter alterius lauare pedes*. Et: *Quod ego facio tu nescis modò, scies autem postea*. Nam hoc mandatum præcipit humilitatem, & charitatem, vt exponunt Chrylostomus, & Cyrillus, non autem ipsam materialem lotionem pedum, vt patet ex praxi Ecclesiæ; nunquam enim Christiani putarunt se habere speciale mandatum de lotionem pedum.

Ad loca illa Patrum facile est respondere. Nam Ambrosius vocat Sacramentum, & mysterium, quia in ipsius Ecclesia seruabatur, vt sacra cæremonia, & vt aliquid Sacramentale: tamen non putabat ipse esse hanc lotionem propriè dictum Sacramentum, vt patet tum ex eo, quod fatetur non remitti pec-

T s cata

cata lethalia per eam lotionem, sed qualdam reliquias peccati originalis: tum etiam, quia dicit se non reprehendere Ecclesiam Romanam, ubi hæc cæremonia non erat in usu; quod certè non diceret, si putaret esse verum Sacramentum. Porro Cyprianus, & Bernardus, si attentè legantur, non dicunt ipsam lotionem pedum materiale, esse Sacramentum, quo homines sanctificantur: sed solùm dicunt illam vnicam lotionem pedum Apostolorum à Christo factam, fuisse Sacramentum; quia per eam significabatur aliquid sacrum, quod in nobis quotidie fieri debet, id est, expiatio peccatorum venialium, quæ fit in nobis quotidie à Christo per orationes, ieiunia, humilitatem, & exercitia pietatis erga proximos, quibus vacamus. Et sanè si putarent lotionem pedum esse Sacramentum, oporteret nos quotidie ex eorum sententia lavare invicem pedes: id enim ipsi dicunt, hoc Sacramentum esse quotidianarum culparum expiationem.

CAPVT XXV.

Septem esse Sacramenta, probatur ex posterioribus Conciliis, & Doctoribus.

SECUNDA probatio sumitur ex testimoniis, quæ præcisè ponunt numerum septenarium, quæ testimonia tria sunt. PRIMUM est omnium Theologorum, & proinde totius Ecclesiæ ab anno minimum C. D. Nam Magister Sentent. lib. 4. dist. 2. & omnes inde Theologi septem Sacramenta esse tradiderunt. Neque verò Magister aliquid novum scripsit, sed quod inuenit in Ecclesiæ; quod argumentum maximi ponderis esse debet. Nam si falsum esset, quod dicimus, errasset tota Ecclesiæ per annos C. D. perniciosissimè. NAM si Sacramenta essent pauciora, magna impietas fuisset, & superstitio, & magna deceptio animarum, habuisse tam diu pro Sacramentis ea, quæ Sacramenta non erant. si verò essent plura, fuisset magna impietas, tam diu contempsisse vera Dei Sacramenta, & magnum detrimentum animarum. SECUNDO, magis perniciosus est error circa Sacramenta, quam circa alia dogmata: nam reliqua ferè speculatiua sunt, & earum ignoratio multos simplices excusat